

Lieta C-329/23

**Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu kopsavilkums saskaņā ar Tiesas
Reglamenta 98. panta 1. punktu**

Iesniegšanas datums:

2023. gada 25. maijs

Iesniedzētāja:

Verwaltungsgerichtshof (Austrija)

Datums, kurā pieņemts iesniedzētājas nolēmums:

2023. gada 9. maijs

Revīzijas sūdzības iesniedzēja:

Sozialversicherungsanstalt der Selbständigen

Atbildētājs:

Dr. WM

Pamatlietas priekšmets

Tiesību akti sociālā nodrošinājuma jomā – Darbība pašnodarbinātas personas statusā dalībvalstī, EEZ valstī un trešā valstī – Koordinācijas noteikumi –
Kompetence

Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu priekšmets un juridiskais pamats

Savienības tiesību interpretācija, LESD 267. pants

Prejudiciālie jautājumi

1) Vai situācijā, kad Savienības pilsonis profesionālo darbību vienlaikus veic Savienības dalībvalstī, EEZ-EBTA valstī (Lihtenšteinā) un Šveicē, ir piemērojamas Savienības tiesību normas par piemērojamo tiesību aktu noteikšanu sociālā nodrošinājuma jomā saskaņā ar Regulu (EK) Nr. 883/2004, skatot to kopsakarā ar Regulu (EK) Nr. 987/2009?

Ja atbilde uz pirmo jautājumu ir apstiprinoša:

2) Vai Regula (EK) Nr. 883/2004, skatot to kopsakarā ar Regulu (EK) Nr. 987/2009, šādā gadījumā ir jāpiemēro tā, ka sociālā nodrošinājuma tiesību aktu piemērojamība ir jāvērtē atsevišķi, no vienas puses, attiecībā starp ES dalībvalsti un EEZ-EBTA valsti un, no otras puses, attiecībā starp ES dalībvalsti un Šveici, un attiecīgi katrā gadījumā ir jāizsniedz atsevišķs apliecinājums par piemērojamiem tiesību aktiem?

3) Vai ir izmainījusies “atbilstīgā situācija” Regulas (EK) Nr. 883/2004 87. panta 8. punkta izpratnē, ja profesionālā darbība tiek uzsākta vēl vienā valstī, uz kuru attiecas minētā regula, pat tad, ja no tā neizriet izmaiņas piemērojamos tiesību aktos ne saskaņā ar Regulu (EK) Nr. 883/2004, ne Regulu (EEK) Nr. 1408/71 un ja šī darbība apjoma ziņā ir tik nenozīmīga, ka tā rada tikai aptuveni 3 % no kopējiem ienākumiem?

Vai šajā ziņā ir nozīme tam, vai otrā jautājuma izpratnē koordinēšana divpusējās attiecībās ir jāveic atsevišķi starp iepriekš iesaistītajām valstīm, no vienas puses, un starp vienu no iepriekš iesaistītajām valstīm un “nākamo” valsti, no otras puses?

Atbilstošās Savienības tiesību normas

Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 883/2004 (2004. gada 29. aprīlis) par sociālās nodrošināšanas sistēmu koordinēšanu

Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 987/2009 (2009. gada 16. septembris), ar ko nosaka īstenošanas kārtību Regulai (EK) Nr. 883/2004 par sociālās nodrošināšanas sistēmu koordinēšanu

Padomes Regula (EEK) Nr. 1408/71 (1971. gada 14. jūnijs) par sociālā nodrošinājuma sistēmu piemērošanu darbiniekiem un viņu ģimenēm, kas pārvietojas Kopienā

Īss pamatlīstas faktisko apstākļu un tiesvedības izklāsts

- 1 Atbildētājam ir Austrijas un Lihtenšteinas pilsonība, viņš dzīvo Austrijā un attiecīgajā laikposmā (no 2017. gada 1. janvāra līdz 2018. gada 31. martam) pašnodarbinātas personas statusā strādāja kā ārsts Austrijā, Lihtenšteinā un Šveicē. Aptuveni 19 % savu ienākumu viņš guva Austrijā, 78 % – Lihtenšteinā un 3 % – Šveicē. Darbību Šveicē viņš bija uzsācis 2017. gada 1. janvārī. Iepriekš, ņemot vērā viņa dzīvesvietu Austrijā, uz viņu viennozīmīgi attiecās Austrijas sociālā nodrošinājuma tiesību akti saskaņā ar Regulas (EEK) Nr. 1408/71 14.a panta 2. punktu.

- 2 2020. gada 14. aprīlī atbildētājs vērsās pie revīzijas (*Revision*) sūdzības iesniedzējas, sociālā nodrošinājuma iestādes, ar lūgumu izsniegt E101 veidlapu saskaņā ar Regulu (EEK) Nr. 1408/71 par laikposmu no 2017. gada 1. janvāra līdz 2018. gada 31. martam, no kuras izriet, ka pieteikuma iesniedzējam ir piemērojami Austrijas sociālā nodrošinājuma tiesību akti.
- 3 Sociālā nodrošinājuma iestāde pieteikumu uzskatīja par pieteikumu A1 veidlapas izsniegšanai saskaņā ar Regulu (EK) Nr. 883/2004, skatot to kopsakarā ar Regulu (EK) Nr. 987/2009, un ar 21. oktobra lēmumu to noraidīja, pamatodamās uz to, ka, lai gan attiecībā uz Lihtenšteinu, pamatojoties uz EEZ līgumu, Regula (EK) Nr. 883/2004, skatot to kopsakarā ar Regulu (EK) Nr. 987/2009 (vai saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 883/2004 87. pantā ietverto pārejas noteikumu – Regula [EEK] Nr. 1408/71), un attiecībā uz Šveici, pamatojoties uz Nolīgumu par personu brīvu pārvietošanos starp ES un Šveici, arī ir piemērojama Regula (EK) Nr. 883/2004, skatot to kopsakarā ar Regulu (EK) Nr. 987/2009, taču pilnīgai Eiropas mēroga koordinācijai nav visaptveroša nolīguma, kas kopīgi attiektos uz ES valstīm, EEZ EBTA valstīm un Šveici. Tādēļ atbildētāja darbībām attiecīgajā laikposmā esot atsevišķi jāpiemēro Austrijas, Lihtenšteinas un Šveices tiesību akti.
- 4 Atbildētājs cēla prasību par šo lēmumu, kuru *Bundesverwaltungsgericht* [Federālā administratīvā tiesa] ar 2022. gada 28. janvāra spriedumu apmierināja. Tā nosprieda, ka atbildētājam gan par viņa darbību Lihtenšteinā, gan par viņa darbību Šveicē attiecīgajā laikposmā esot jāizsniedz E101 vai A1 veidlapa, saskaņā ar kuru šīm darbībām ir piemērojami Austrijas sociālā nodrošinājuma tiesību akti.
- 5 Saskaņā ar *Bundesverwaltungsgericht* norādīto uz atbildētāju sākotnēji viennozīmīgi attiecās Austrijas sociālā nodrošinājuma tiesību akti; tomēr, viņam uzsākot darbību Šveicē, pastāvot šaubas par to, vai līdz šim atbilstošās Regulas (EEK) Nr. 1408/71 tiesību normas joprojām ir piemērojamas. Tomēr atsevišķs visaptverošs nolīgums neesot nepieciešams. Situācija “profesionālā darbība Austrija – Lihtenšteina” esot jānovērtē, pamatojoties uz EEZ līgumu, un situācijai – “profesionālā darbība Austrija – Šveice” esot piemērojams Nolīgums par personu brīvu pārvietošanos.
- 6 Šajā gadījumā saskaņā ar EEZ līgumu esot piemērojamas Regulas (EK) Nr. 883/2004 tiesību normas, un saskaņā ar šīs regulas pārejas noteikumiem uz atbildētāju saistībā ar viņa paralēlo profesionālo darbību Austrijā un Lihtenšteinā līdz šim attiecās Regulas (EEK) Nr. 1408/71 tiesību normas. Uz darbības uzsākšanu Šveicē neattiecoties EEZ līgums, un tā neradot izmaiņas atbilstīgajā situācijā Regulas (EK) Nr. 883/2004 87. panta 8. punkta izpratnē. Tādēļ saistībā ar paralēlo profesionālo darbību Austrijā un Lihtenšteinā atbildētājam, tāpat kā līdz šim, esot jāizsniedz E101 sertifikāts, saskaņā ar kuru viņš ir pakļauts obligātajai sociālajai apdrošināšanai Austrijā.
- 7 Paralēlā profesionālā darbība attiecībā uz Austriju un Šveici esot jānovērtē saskaņā ar Nolīgumu par personu brīvu pārvietošanos atbilstoši Regulas (EK) Nr. 883/2004 13. pantam. Tā kā būtiskākā darbības daļa esot veikta Austrijā

(dzīvesvietas valstī), arī uz Šveicē veikto darbību attiecoties Austrijas tiesību akti sociālā nodrošinājuma jomā.

- 8 Sociālā nodrošinājuma iestāde par šo spriedumu iesniedza revīzijas sūdzību *Verwaltungsgerichtshof* [Augstākajā administratīvajā tiesā]. Tā norādīja, ka rodas jautājums par Regulas (EK) Nr. 883/2004, Regulas (EK) Nr. 987/2009 un Regulas (EEK) Nr. 1408/71 mijiedarbību šajā lietā. *Bundesverwaltungsgericht* vērtējums esot kļūdains, jo Savienības tiesību normas attiecībā uz trim iesaistītajām valstīm neesot piemērojamas. Uz atbildētāja darbībām drīzāk atsevišķi būtu jāattiecinā Austrijas, Lihtenšteinas un Šveices tiesību akti.
- 9 Atbildētājs šajā sakarā norādīja, ka *Bundesverwaltungsgericht* nolēmums rezultātā esot pareizs, taču faktiskā situācija neesot jāiedala Austrijas – Lihtenšteinas attiecībās un Austrijas – Šveices attiecībās. Tas, vai ir piemērojami Austrijas vai Lihtenšteinas sociālā nodrošinājuma tiesību akti, esot būtiski tikai attiecībās starp Austrijas sociālā nodrošinājuma iestādi un Lihtenšteinas iestādēm. Visaptverošs nolīgums neesot nepieciešams, un neesot arī skaidrs, kāpēc bez šāda nolīguma Regula (EK) Nr. 883/2004 nebūtu piemērojama. Tas esot jautājums par EEZ līgumu un tā pielikumiem un līdz ar to par Regulu (EK) Nr. 883/2004, kas nozīmējot Regulas (EEK) Nr. 1408/71 piemērojamību.
- 10 Viņš arī apgalvoja, ka nepastāvot klasiska trešās valsts situācija, jo abas iepriekš minētās regulas esot piemērojamas arī attiecībā uz Lihtenšteinu un Šveici (attiecībā uz pēdējo, pamatojoties uz Nolīgumu par personu brīvu pārvietošanos). Būtu paradoksāli, ja divpusējo attiecību starp Šveici un Lihtenšteinu rezultātā kļūtu neefektīvi Austrijā obligāti piemērojamie Savienības tiesību akti. Turklāt Regulas (EK) Nr. 883/2004 piemērošana arī neesot atkarīga no visaptveroša nolīguma esamības. Tā kā arī darbības Šveicē rezultātā (3 % apmērā no ienākumiem) atbilstīgā situācija neesot izmainījusies, attiecīgajā laikposmā turpina pastāvēt pakļautība obligātajai sociālajai apdrošināšanai Austrijā.

Īss lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu motīvu izklāsts

- 11 Savienības dalībvalstīm jautājums par piemērojamiem sociālā nodrošinājuma tiesību aktiem pilsonim, kurš veic profesionālu darbību vairākās valstīs, ir reglamentēts Regulā (EK) Nr. 883/2004, skatot to kopsakarā ar Regulu (EK) Nr. 987/2009. Šīs Savienības tiesības koordinācijas jomā, izmantojot nolīgumus, piemēram, EEZ līgumu vai Nolīgumu par personu brīvu pārvietošanos starp ES un Šveici, ir atzītas par piemērojamām arī attiecībā uz citām valstīm. Nevienu no šiem abiem nolīgumiem nav paredzēts pamats trešo valstu valstspiederīgo iekļaušanai koordinēšanā, un nav nedz regulējuma par koordinēšanu saistībā ar attiecīgi otru nolīgumu, nedz visaptveroša nolīguma, kas ietvertu gan EEZ valstis, gan Šveici.

Par pirmo un otro jautājumu

- 12 Tā kā šāda visaptveroša nolīguma nav, EEZ līgums un Nolīgums par personu brīvu pārvietošanos *Bundesverwaltungsgericht* ieskatā ir jāskata atsevišķi un ir jāizsniedz divi atsevišķi apliecinājumi par piemērojamiem sociālā nodrošinājuma tiesību aktiem, proti, pirmkārt, attiecībā uz Austriju un Lihtenšteinu un, otrkārt, attiecībā uz Austriju un Šveici.
- 13 Atbildētājs uzskata, ka arī attiecības starp Austriju un Lihtenšteinu ir jāvērtē atsevišķi, savukārt par attiecībām starp Austriju un Šveici šajā gadījumā nav jālemj.
- 14 Sociālā nodrošinājuma iestāde uzskata, ka koordinēšana saskaņā ar Regulu (EK) Nr. 883/2004, skatot to kopsakarā ar Regulu (EK) Nr. 987/2009, šajā gadījumā vispār nebūtu jāveic.
- 15 *Bundesverwaltungsgericht* pieeja nešķiet saderīga ar koordinācijas tiesību mērķi noteikt vienu vienīgu tiesību sistēmu, kas katrai personai piemērojama konkrētā laikposmā. Šis vienotības princips nozīmē arī to, ka saskaņā ar koordinācijas tiesību aktiem piemērojamos tiesību aktus nosaka, ņemot vērā personu, nevis darbību. Attiecīgi divu dažādu E101 vai A1 sertifikātu izsniegšana vienai un tai pašai personai un par vienu un to pašu laikposmu jau no paša sākuma neesot apsverama.
- 16 Šajā gadījumā abi *Bundesverwaltungsgericht* atsevišķie vērtējumi tikai nejauši abi noveda pie Austrijas tiesību aktu piemērojamības. Nedaudz izmainītas situācijas gadījumā, atsevišķi vērtējot tikai divpusējās attiecības, varētu nonākt pie dažādu valstu tiesību aktu vienlaicīgas piemērojamības. Arī atbildētāja pieeja galu galā novestu pie šāda rezultāta. Proti, tiklīdz attiecībā uz Šveici rastos strīds par piemērojamiem tiesību aktiem, būtu jāpieņem lēmums, kas, iespējams, būtu pretrunā attiecībā uz Lihtenšteinu noteiktajiem piemērojamajiem tiesību aktiem.
- 17 No šāda rezultāta varētu izvairīties tikai tad, ja no Savienības koordinējošo tiesību aktu piemērojamības, pamatojoties uz EEZ līgumu un Nolīgumu par personu brīvu pārvietošanos ar Šveici, tiktu secināts, ka tādā trīspusējā gadījumā kā šis, koordinēšana ir jāveic starp visām valstīm kopīgi, nevis atsevišķi attiecībā uz attiecīgajām divpusējām faktiskajām situācijām. Tomēr, ņemot vērā, ka nepastāv visaptveroša nolīguma, tam, šķiet, nav juridiska pamata.
- 18 Iesniedzējtiesa uzskata, ka šo iemeslu dēļ šajā lietā ne tieši, ne netieši nav piemērojamas Savienības koordinācijas tiesību normas. Tomēr tas nenozīmē, ka nolīguma ar Šveici dēļ tiek izslēgta koordinācijas tiesību piemērojamība attiecībā uz Austriju un Lihtenšteinu, jo nolīgumā nav noteikumu, kas liegtu piemērot Regulu (EK) Nr. 883/2004. To nepiemērojamība drīzāk izriet no tā, ka nedz regulā, nedz nolīgumā nav reglamentēta trīspusēja situācija, un atsevišķs vērtējums, šo regulu attiecīgi piemērojot divpusējām situācijām, ir pretrunā vienotības principam.

- 19 Tā kā iesniedzējtiesas interpretācija nav tik acīmredzama, ka tā nerada nekādas pamatotas šaubas, ir jāuzdod pirmie divi prejudiciālie jautājumi.

Par trešo jautājumu

- 20 Gadījumā, ja Regula (EK) Nr. 883/2004 būtu piemērojama šajā lietā, rodas jautājums, kā interpretēt 87. panta 8. punktā ietvertu pārejas noteikumu.
- 21 Līdz profesionālās darbības uzsākšanai Šveicē, uz atbildētāju, ņemot vērā viņa dzīvesvietu Austrijā, saskaņā ar Regulas (EEK) Nr. 1408/71 14.a panta 2. punktu viennozīmīgi attiecas Austrijas sociālā nodrošinājuma tiesību akti. Regulā (EK) Nr. 883/2004 nav ietverts salīdzināms regulējums. Drīzāk saskaņā ar tās 13. panta 2. punktu, ja darbība pašnodarbinātas personas statusā tiek veikta vairākās dalībvalstīs, dzīvesvietas dalībvalsts tiesību aktus piemēro tikai tad, ja tajā tiek veikta būtiska darbības daļa; pretējā gadījumā piemēro tās dalībvalsts tiesību aktus, kurā atrodas darbības interešu centrs. Šajā gadījumā šis regulējums faktiski nozīmētu Lihtenšteinas sociālā nodrošinājuma tiesību aktu piemērojamību, taču, ņemot vērā Regulas (EK) Nr. 883/2004 87. panta 8. punktā paredzēto pārejas noteikumu, sākotnēji tika saglabāta Austrijas tiesību aktu piemērojamība. Papildu darbības uzsākšana pašnodarbinātas personas statusā vēl vienā valstī, uz kuru attiecas koordinācijas tiesības, gūstot ienākumus 3 % apmērā no kopējiem ienākumiem, Regulas (EEK) Nr. 1408/71 piemērošanas jomā nevarētu novest pie atšķirīgas kompetences, jo saskaņā ar tās 14.a panta 2. punktu nozīme ir tikai dzīvesvietas valstij, kamēr vien tajā tiek veikta daļa no darbības. Regulas (EK) Nr. 883/2004 piemērošanas jomā profesionāla darbība tik mazā apjomā tāpat neko nevarētu mainīt tās dalībvalsts tiesību aktu piemērojamībā, kurā tiek veikta būtiska darbības daļa.
- 22 Ņemot vērā iepriekš minēto, izmaiņas “atbilstīgajā situācijā” Regulas (EK) Nr. 883/2004 87. panta 8. punkta izpratnē būtu jānoraida, ja papildus jau veiktajām darbībām pašnodarbinātas personas statusā tiek pievienota tikai maznozīmīga darbība pašnodarbinātas personas statusā vēl vienā valstī (kas nav dzīvesvietas valsts), uz kuru attiecas koordinācijas tiesības, jo piemērojamo tiesību aktu noteikšanai tas nav būtiski gan saskaņā ar Regulu (EK) Nr. 883/2004, gan saskaņā ar Regulu (EEK) Nr. 1408/71.
- 23 Tomēr varētu arī uzskatīt, ka vēl viena profesionālā darbība vēl vienā valstī, uz kuru attiecas koordinācijas tiesības, katrā ziņā nozīmē izmaiņas atbilstīgajā situācijā, ņemot vērā, ka tagad vēl viena valsts ir jāiesaista koordinēšanā, pat ja tas neizraisītu nekādas izmaiņas kompetencē. Tomēr, ja tiek atbalstīts šis viedoklis, rodas jautājums, vai arī tik maznozīmīga darbība kā šajā gadījumā aplūkotā izraisa izmaiņas atbilstīgajā situācijā.
- 24 Taču, ja sociālā nodrošinājuma tiesību aktu piemērojamība attiecībās starp divām EEZ valstīm būtu jāvērtē nošķirti no attiecīgās situācijas attiecībā uz Šveici, tad, novērtējot attiecības starp EEZ valstīm, profesionālās darbības uzsākšanai Šveicē *a priori* nebūtu jābūt nozīmei. Tāpēc, kā uzskata iesniedzējtiesa, kas šajā ziņā

atbilst *Bundesverwaltungsgericht* viedoklim, tā arī nevarētu radīt izmaiņas atbilstīgajā situācijā Regulas (EK) Nr. 883/2004 87. panta 8. punkta izpratnē.

- 25 Arī atbilde uz šo jautājumu, tostarp uz papildu jautājumu, nešķiet pietiekami skaidra, tāpēc bija jāvēršas Tiesā ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu.

DARBA VERSIJA